

GEEN SPRAKE VAN EUTHANASIE

Weinig respect voor zelfbeschikkingsrecht in 'Million dollar baby'

In de Verenigde Staten is veel ophef geweest over de film 'Million dollar baby', waarin euthanasie zou worden gepleegd. Maar is wat wij in de film zien wel euthanasie? Er is in elk geval wel sprake van schending van een fundamenteel patiëntenrecht om behandeling te weigeren.

JOHN GRIFFITHS

An het einde van de onlangs met vele Oscars bekroonde film 'Million dollar baby' zit een scène waarmee de film zich onderscheidt van het gros van het boksfilm-genre, waartoe hij voor het overige behoort. Deze scène is voor fundamentalistische christenen in de Verenigde Staten aanleiding geweest tot rabiate aanvallen op acteur Clint Eastwood die tevens regisseur is van de

waar het me hier om gaat is: wat wordt er nu precies getoond in de film?, hoe is dit te duiden? en ten slotte, wat valt er ethisch en juridisch te zeggen over de toelaatbaarheid van het gebeurde?

UITZICHTLOOS

De scène in kwestie toont de jonge vrouwelijke bokser Maggie (Hilary Swank) die na een boksongeluk volledig en onherstelbaar vanaf de nek verlamd is en in een verpleeghuis ligt. Zij wordt beademd en intraveneus voorzien van vocht en voedsel. Er ontstaan doorligwonden en een been wordt afgezet. Mentaal mankeert ze niets en ze kan zonder problemen praten. Maar zij wil en kan zó niet verder leven.

Zij vraagt haar trainer Frankie (Clint Eastwood) om haar te doden. In eerste instantie weigert hij, mede als gevolg van een gesprek met zijn priester. Maar gezien haar uitzichtloze situatie en de wanhoop waartoe die leidt, gaat hij uiteindelijk op het verzoek in. Daar eindigt (afgezien van een hier niet relevante kleine epiloog) de film.

Als haar trainer weigert in te gaan op het verzoek om haar te doden, probeert de vrouw zelfmoord te plegen op de enige wijze die voor haar mogelijk is: door op haar tong te bijten en dood te bloeden. Het medisch personeel slaagt er ondanks haar verzet in de bloeding te stoppen en de wond te hechten. Zij herhaalt haar poging en wordt uiteindelijk gesedeerd om te beletten dat zij verdere

Vervolgens voert hij uit wat hij heeft toegezegd.

SCÈNE

Wat hebben we nu eigenlijk gezien? Laten we de scène eens bekijken aan de hand van de in Nederland geldende regels met betrekking tot het handelen van artsen en andere betrokkenen rond het levens-einde (regels die overigens voor het grootste deel ook in de Verenigde Staten gelden). Ik begin met wat er uit de scène niet blijkt: enige indicatie dat de jonge vrouw heeft ingestemd met de behandelingen die ze ondergaat (beenamputatie, operatie aan haar tong, sedatie, voortzetting van de beademing en vocht- en voedseltoediening). Integendeel, alles wijst erop dat zij juist niet meer in leven wil worden gehouden. Nooit staat de film stil bij het feit dat een fundamenteel beginsel van de moderne medische ethiek - het instemmingvereiste - hier op flagrante en zelfs gewelddadige wijze wordt geschonden.

Ook de priester bij wie trainer Frankie te rade gaat, weet hem niets meer te vertellen dan dat hij zich afzijdig moet houden. Het komt kennelijk niet bij hem op om Frankie erop te wijzen dat er een ethisch aanvaardbare oplossing voor handen is: de artsen vertellen dat zij de wens van hun patiënte om niet verder te worden behandeld, hebben te eerbiedigen.

Kortom, als er ethisch onaanvaardbaar gedrag in de scène wordt getoond - iets waarover men zich terecht zou kunnen opwinden - dan betreft het de mishandelingen waaraan de verlamde, jonge vrouw wordt blootgesteld. De ethische essentie van die hele scène wordt echter door de filmmaker en zijn critici volledig genegeerd.

OPHEF

En dan de handeling waarover in de Verenigde Staten wél veel ophef is geweest: de trainer zou euthanasie hebben gepleegd en Eastwood zou dat in zijn film goedpraten. In de Amerikaanse

Bokser Maggie vraagt haar trainer Frankie om haar te doden

film. De film zou verborgen propaganda voor euthanasie inhouden.

Eastwood heeft de film verdedigd met de stellingname dat de scène slechts een menselijk drama presenteert en geen standpunt inneemt. Deze verdediging lijkt mij weinig geloofwaardig, maar

zelfmoordacties onderneemt. Ondanks de sedatie is zij in staat - zij het zonder woorden - haar trainer alsnog te smeken een eind aan haar leven te maken. Hij belooft haar dat hij de beademing zal loskoppelen en haar een spuitje zal geven zodat ze buiten bewustzijn is als ze sterft.

discussie wordt onmiddellijk Nederland erbij gehaald als het schrikvoorbeeld waar zo iets kan. Het is daarom goed om zich te realiseren dat als er in deze film al sprake is van euthanasie, deze daad in Nederland een ernstig strafbaar feit zou zijn dat zonder meer zou worden vervolgd. Immers, de trainer is geen arts en in Nederland is legale euthanasie aan artsen voorbehouden.

Maar is wat wij in 'Million dollar baby' zien wel euthanasie? De vrouw sterft omdat een medische behandeling - de beademing - wordt stopgezet. Dui-

ook geen 'levensberoving op verzoek' in de zin van het verbod op ongeoorloofde euthanasie (art. 293 Sr.), want zoals gezegd stierf zij strafrechtelijk gezien aan haar verlamming, niet aan het op haar verzoek stopzetten van de behandeling. Kortom, als de dood volgt op het op verzoek tot stopzetten van een behandeling, is van euthanasie geen sprake.

Met het geven van een injectie ging de trainer wellicht de fout in, want dit is (althans in Nederland) een aan artsen voorbehouden handeling. De trainer heeft zich dus schuldig gemaakt aan een

als strafrechtelijk onproblematisch was (afgezien van de injectie) en hoe dan ook geen euthanasie. Maar andere actoren, bijvoorbeeld het medisch personeel, maakten zich schuldig aan de schending van een fundamenteel patiëntenrecht: een ernstig strafbaar feit. Mensen die wat Eastwood deed goedkeuren, hebben het medisch recht aan hun kant (alsmede het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de Amerikaanse en Nederlandse grondwetten). Maar ze moeten wel beseffen dat het in deze film juist niet om euthanasie gaat. Mensen die

DE FOTO'S ZIJN HELAAS NIET BESCHIKBAAR VOOR INTERNET

delijk is dat als zij dit zelf had gedaan, er niets aan de hand zou zijn geweest. Immers, zij hoeft geen ongewilde behandeling te ondergaan en het staat haar vrij zich daaraan te onttrekken. Haar dood was in dat geval geen 'zelfmoord' geweest, aangezien de dood ten gevolge van het weigeren van een levensverlengende behandeling aan de onderliggende medische situatie van de patiënt wordt toegeschreven. Omdat haar dood in dat geval geen 'zelfmoord' zou zijn, is het verbod op hulp bij zelfdoding (art. 294 Sr.) niet van toepassing. Dergelijke hulp is

betrekkelijk licht delict. Meer niet, want in de film wordt de injectie nadrukkelijk als middel gepresenteerd waardoor de jonge vrouw in haar slaap zou overlijden als gevolg van de ontkoppeling van de beademing. Kortom, het betrof geen dodelijk middel en er was dus wat de injectie betreft geen sprake van euthanasie.

STRAFBAAR

Mijn eindoordeel luidt dat Eastwoods gedrag, waarover in de Verenigde Staten zoveel ophef is geweest, zowel ethisch

overvloeien van verontwaardiging over wat ze in de film te zien krijgen, dienen hun verontwaardiging te verplaatsen van Eastwood (als filmmaker en als acteur) naar de artsen die zo weinig respect hebben voor het zelfbeschikkingsrecht van hun patiënten. ■

prof. J. Griffiths,
rechtssocioloog, Vakgroep Rechtstheorie, Rijksuniversiteit Groningen

Correspondentieadres: j.griffiths@rechten.rug.nl